

УДК 331.108

В. І. Пілявський,
к. е. н., докторант, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон
ORCID ID: 0000-0003-3311-0559

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.20.31

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

V. Piliavskyi,
PhD in Economics, Doctoral Student, International University of Business and Law, Kherson

ORGANIZATION OF LABOR IN THE WORKPLACE AS A MEANS OF EFFECTIVE USE OF THE POTENTIAL OF THE ENTERPRISE

У статті розглянуто питання організації праці на робочому місці як первинну ланку в підвищенні ефективності використання потенціалу підприємств агропромислового виробництва. Акцентовано увагу специфіки організації праці на робочих місцях мобільних і стаціонарних робіт підприємств, які поєднують аграрне виробництво і промислову переробку його сировини і продукції та тих, які здійснюють тільки їх переробку. Розглянуто забезпеченість робочого місця санітарно-гігієнічними, соціальними, естетичними, фізіологічними умовами праці, які суттєво впливають на працездатність виконавців робіт. Це стосується виробничого середовища, мікроклімату, психофізіологічних параметрів, обслуговування робочого місця. Розроблено пропозиції створення оптимальних умов праці через планування робочого місця, встановлення раціональної робочої зони, формування естетики виробничого середовища, здійснення хронометражних спостережень щодо визначення оптимального темпу і ритму роботи в аграрному виробництві та промисловій переробці його продукції.

The article examines the issue of organizing work at the workplace as a primary element in improving the efficiency of agro— industrial enterprises' potential use. It emphasizes the specifics of organizing work at mobile and stationary workplaces of enterprises, that combine agricultural production and industrial processing of its raw materials and products, and those, which carry out only their processing. The organization of labor, being a rational and objective combination of labor resources and material (material) elements of potential in time and space allows to increase the efficiency of their use. It also reviews the provision of a workplace with sanitary-hygienic, social, aesthetic (esthetic), physiological and other working conditions, which significantly influence the performance of employees. It applies to the production environment, microclimate, physiological parameters, workplace service, etc. The article provides suggestions for creating optimal working conditions through planning the workplace, establishing a rational work area, forming the esthetics of the production environment, implementing the timekeeping observations to determine the optimal tempo and rhythm of work in agro-industrial production, and the industrial processing of its products. The effective use of the potential of agro-industrial enterprises largely depends on the organization of labor in the workplace. The organization of a workplace is one of the main links of creation of a basis for economic development of the enterprise. Therefore, the owner of the enterprise through the system of organizational and economic measures should aim at the development and implementation of scientifically sound methods and techniques of labor, improve the service of the workplace and ensure its culture. Effective use of technical and biological potential and labor resources as factors of production in the workplace requires compliance with sanitary and hygienic, aesthetic, social and physiological factors affecting the performance of the employee and provides for a systematic rationalization of the workplace, equipping it with equipment and inventory, creating safe and comfortable working conditions.

Ключові слова: організація праці, робоче місце, умови праці, агропромислове виробництво, потенціал, підприємство, раціоналізація, планування, естетика, культура праці.

Key words: organizing of work, workplace, working conditions, agro-industrial production, potential, enterprise, rationalization, planning, esthetics, work culture.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Яким би досконалим не був потенціал матеріально-технічної бази виробництва підприємство не може ефективно функціонувати без

раціональної організації праці. Вона покликається поєднувати техніку і людей в єдиному виробничому процесі, має позитивно впливати на підвищення ефективності роботи як агропере-

робного так і агропромислового підприємства, створювати сприятливі умови для всебічного розвитку трудового потенціалу працівника, зростанню його психофізичної, кваліфікаційної і соціальної складових.

Організація праці, будучи раціональним і об'єктивним поєднанням ресурсів робочої сили і матеріально-технічних (речових) елементів потенціалу в часі і просторі дозволяє підвищувати ефективність їх використання. Все це зумовлює в умовах розвитку ринкових відносин аналізувати та формувати умови первинної ланки організації праці на робочому місці.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання пов'язані з організацією праці знайшли відображення в роботах зарубіжних вчених Ф. Тейлора, А. Маршала, А. Файоля, Г. Форда, М. Громова, П. Друкера та інших.

У сучасних вітчизняних наукових дослідженнях вищезазначеній проблематиці значна увага приділяється як у теоретичному, методологічному, так і практичному аспектах. Зокрема слід відмітити публікації щодо різних аспектів організації праці, в тому числі і на робочих місцях в умовах ринкового розвитку економіки В.І. Білоконенко [5], О.А. Грішнєвої [1], В.М. Данюка [2], Л.М. Фільштейна [3], Т.А. Федотової [8], В.Г. Уманської [7] та ін. Але поряд із дослідженнями зазначених проблем залишаються важливими умови покращення організації праці на робочих місцях, що дозволяє їх більш ретельно спланувати та раціоналізувати робочий час. Тим самим скорочувати непродуктивні витрати ресурсів виробництва, поліпшувати якість праці і використання потенціалу господарської діяльності підприємства.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає в обґрунтуванні умов організації праці та трудових дій на робочому місці агропромислового підприємства, які впливають на працездатність і продуктивність праці його персоналу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Щодо сутності поняття "організація праці" на сьогодні в публікаціях не існує єдиної думки. Так, О.А. Грішнєва організацію праці розглядає з двох боків. "По-перше, як стан системи що складається із конкретних взаємопов'язаних елементів і відповідає цілям виробництва, а по-друге, як систематична діяльність людей по впровадженню нововведень у існуючу орга-

нізацію праці для приведення її у відповідність до досягнутого рівня розвитку науки, техніки і технології" [1, с. 336]. Дещо інша думка викладена в працях В.М. Данюка і Л.М. Фільштейна. Вони бачать сутність організації праці як процес [2, с. 35; 3, с. 74]. В.С. Пашуто та В.І. Білоконенко сприймають організацію праці як систему заходів, яку спрямовано на підвищення ефективності використання трудових процесів та забезпечення раціонального використання робочих кадрів [4; 5]. М.Д. Виноградський і О.М. Шканова розглядають організацію праці як спосіб приведення трудової діяльності людей у внутрішню впорядковану, узгоджену і спрямовану систему для реалізації спільної програми та цілі [6]. Сутність визначення різна, але в кожному випадку вона відповідає поставленій меті. На нашу думку, організація праці передбачає систему соціально-економічних, організаційно-технічних медико-біологічних заходів що при наявній інтенсивності праці забезпечують високопродуктивне використання робочого часу і потенціалу матеріальних та нематеріальних ресурсів (факторів виробництва).

Первинною ланкою організації будь-якого підприємства є робоче місце, оснащене відповідно до технологічного процесу необхідними засобами праці і обслуговується одним (індивідуальне робоче місце) або групою (групове робоче місце) виконавців. Межі його (робоча зона) обумовлені просторовим переміщенням працівників, необхідних для виконання передбачених технологією операцій, процесів.

За специфікою організації праці агропромислові підприємства, які поєднують аграрне виробництво і промислову його переробку та формують:

— робоче місце для мобільних робіт, яке характеризують просторовим переміщенням технічного і трудового потенціалу в частині виконавців (або тільки виконавців) по відношенню до предмету праці. Наприклад, специфіка рослинництва полягає в мобільності виробничих процесів: під час проведення польових робіт (оранка, сівба, догляд за рослинами, збирання врожаю і т.д.) знаряддя праці і виконавці переміщуються щодо предмета праці — землі, однорічних і багаторічних культур, що природно, висуває певні вимоги до організації праці.

— робоче місце для стаціонарних робіт, що характеризується постійністю розміщення технічного, біологічного потенціалу (машин, обладнання тварин на фермах) і обмежене локальними кордонами переміщення виконавців, зумовленими технологічним процесом (у підрозділах промислової переробки агросирови-

ни на племзаводах агрокомбінатах, агрохолдингах, агрофірмах та на базі окремих юридичних осіб м'ясокомбінатах, молокозаводах, борошномельних комбінатах та інших — для робітника, оператора; в підрозділах аграрного виробництва агропромислових підприємств для доярки, скотника, оператора-свинаря тваринницького приміщення; в ремонтних цехах і майстернях — для слюсаря, токаря і т.п.).

Створення на кожному робочому місці умов, найбільш сприятливих для стійкої високої працездатності і збереження здоров'я людини — одне з важливих завдань організації праці, від вирішення яких багато в чому залежить кінцевий результат ефективності використання потенціалу та господарської діяльності агропромислового підприємства.

Організація праці на робочому місці має покладатись на дві групи принципів: соціально-економічні та техніко-економічні. Перша група обумовлена відповідними виробничими відносинами, а друга — технологією виробництва. На робочому місці обидві групи мають бути націлені на розробку і впровадження науково-обґрунтованих методів і прийомів праці, покращення їх виробничого обслуговування як через посилення регламентації кожної функції, так і "організації раціонального використання часу, організації підбору персоналу та його розвитку (перекваліфікація, підвищення кваліфікації), оптимізації режимів праці та відпочинку... раціоналізації трудових процесів, прийомів та методів, створення безпечних та сприятливих умов праці" [7, с. 936]. Тобто "сукупність виробничих, санітарно-гігієнічних, естетичних, соціальних і фізіологічних чинників конкретної праці, які впливають на працездатність працівника, що є умовами праці" [8, с. 717]. Це означає, що робоче місце передусім, має забезпечуватись відповідним мікрокліматом, виробничим середовищем, психофізіологічними параметрами.

На жаль, багато роботодавців промислової переробки агросировини та агропромислових підприємств як в аграрному, так агропереробному підрозділах мають звернути увагу на температурні режими, загазованість, рух повітря, теплове і сонячне випромінювання, шум, вібрацію механізмів, освітлення на робочих місцях. Між тим від них в найбільшій мірі залежить працездатність і загальний фізичний стан виконавців робіт. Як зазначають науковці, що в небезпечних умовах працюють 20 % працівників сільського господарства і 34 % — в промисловості [9]. На засоби комплектації комплексного впливу на працівників несприятливих

умов праці щорічно витрачається понад 700 тис. грн [10, с. 320]. Тож несприятливий мікроклімат на робочому місці надмірно високі або низькі температури, забрудненість повітря обмежують можливості виконання необхідних технологічних операцій, знижують продуктивність праці. І, навпаки, за оптимальних для трудової діяльності температурах навколишнього середовища, чистоті повітря працездатність підвищується, стає за рівних умов більш стійкою.

Це в рівній мірі відноситься і до вологості повітря, яка для закритих приміщень має регулюватись у межах норми через застосування природної або штучної вентиляції. Нормальний повітрообмін служить також дієвим засобом видалення з робочого місця забрудненого повітря.

Забрудненість повітря впливає не тільки на загальний стан виконавців роботи, веде до передчасної стомленості і зниження працездатності, але і служить причиною ряду захворювань, тимчасової втрати працездатності. Тому систематичний контроль за ступенем забрудненості повітря — дієва міра попередження її шкідливого і небезпечного впливу на здоров'я працівника. У всіх випадках, коли це диктується необхідністю, повинні бути вжиті заходи з підтримки в задовільному стані повітря на робочому місці, використання вбудованої вентиляційної техніки.

Негативний вплив на організм людини при переробці аграрної сировини надає вібрація, якій піддається її тіло у процесі роботи. Тож потрібно уникати надмірної вібрації, за умови якщо місцева або загальна вібрація здійснюється більше половини зміни. Надмірна вібрація на працюючого буде залежати від частоти (у герцах) і амплітуди коливань (у міліметрах).

Для виробничого середовища промислового підприємства яке переробляє агросировину на робочому місці може бути характерним наявність шуму, джерелом якого в основному є механічні засоби праці. Діяльність робітника у таких умовах менш продуктивна. Вплив шуму на стомлюваність працівників оцінюється у залежності від його частоти (у герцах) і сили (у децибелах). Боротьба з виробничим шумом набуває важливого значення і потребує надавати працівникам засоби індивідуального захисту, якщо він викликаний роботою машин.

На фізіологічний стан виконавця, особливо на його нервово-зорове сприйняття, істотно впливає освітленість робочого місця. За достатнього освітлення виконавець працює, не концентруючи зору, більш впевнено і чітко, що

Рис. 1. Заходи удосконалення організації праці на робочому місці агропереробного підприємства

позитивно позначається на його продуктивності. Під час використання природного освітлення важливо визначити, якою мірою воно відповідає людсько-біологічним вимогам і чи є достатнім для робочого місця. Однак у більшості випадків для створення нормальних виробничих умов у цехах потрібне штучне освітлення, використання світильників. Водночас необхідно, щоб штучне освітлення було рівномірним, не падало прямо в очі і не засліплювало (не було різким), тінь не лягала на об'єкт праці.

Сьогодні архіважливе значення роботодавцями має надаватись психофізіологічним параметрам робочого місця: відповідність засобів праці вимогам ергономіки, робочій позі, нерво-зоровій напрузі, ритму робочих процесів і операцій, режиму праці і відпочинку, дотримання техніки безпеки. Так, під час організації робочого місця в підрозділах аграрного виробництва і промислової переробки агропромислових підприємств слід передбачати оптимальні фізіологічні умови для праці: час, що витрачається на фізичне зусилля, вагу переміщення

вантажів і предметів, зусилля при підтримці тягарів і інше. Тобто звернути увагу на ступінь стомлюваності працівника в залежності від його робочої пози під час виконання операції, місця та умов її проведення. Найбільш сприятливим вважається робоче положення "стоячи" або "сидячи", коли від виконавця роботи не потрібно нахилу тіла назад і вперед, або якщо він у більшості випадків незначний. Технологічні процеси, особливо коли діє система конвеєра, далеко не завжди дозволяють реалізувати робочу позу. У таких випадках незручність її, має компенсуватись додатковим часом на відпочинок.

В умовах високого рівня технічного оснащення, автоматизації виробництва і комп'ютеризації технологічних процесів в організації праці зростає роль такого фактора як нерво-зорова напруга. Тобто значно збільшуються витрати нервової енергії, зорової уваги. Тому вдосконалення організації праці передбачає зниження нерво-зорової напруги для забезпечення стійкої працездатності робітників і менеджерів, зниження їх стомлюваності

через забезпечення пауз під час праці, встановлення її правильного ритму.

Ритм, а в кінцевому рахунку і продуктивність праці прямо впливають на ефективність, використання потенціалу виробничих ресурсів та в певній мірі залежить від психологічного стану працівників, взаємин у колективі, від настрою і наявності стійкого інтересу до діяльності. Тому важливим завданням організації праці на робочому місці є створення найбільш сприятливого психологічного клімату. Розстановка працівників має здійснюватися таким чином, щоб виконувалося коло обов'язків відповідно їх інтересам і нахилам.

В умовах механізованого виробництва значна увага має приділятися вимогам техніки безпеки, систематичному проведенню інструктажів на робочому місці з охорони праці. Враховуючи, що на більшості промислових підприємств з перероблення сільськогосподарської сировини застосовується двозмінна робота, то за такого розпорядку період роботи обмежений тісними термінами приймання та здавання змін, а це вносить дисциплінуючий початок, спонукає виконавців виконувати весь передбачений обсяг робіт у строго відведений час. Робочий день стає більш ущільненим, а отже, підвищується і продуктивність. Адже практика свідчить, що коли робота здійснюється протягом всього світлового дня, то вона є не найпродуктивнішою, веде до зниження виробітку в останні години, перешкоджає стійкості працездатності. Зростання стомлюваності через порушення фізіологічних режимів праці і відпочинку помітно знижує працездатність у наступні дні і у кінцевому рахунку — ефективність використання потенціалу персоналу.

Удосконалення організації праці передбачає систематичну раціоналізацію робочого місця, що дозволяє в ряді випадків усунути зайві рухи, замінити нераціональні більш раціональними, виключити непотрібні переміщення у робочий час, а в кінцевому рахунку — забезпечити економію витрат праці. Досвід Японії показує, що на промислових підприємствах працівники одного і того ж виконання процесу, щоденно відпрацьовують рухи і прийоми роботи протягом 45 хвилинного навчання, що доводить їх до автоматизму. Організацією робочого місця передбачається широке коло заходів, які схематично подаються у такому вигляді (рис. 1).

Серед заходів особлива роль належить виробничому обслуговуванню робочого місця. Сюди відносяться техніка, допоміжні продук-

ти, які вимагають чіткої і раціональної системи технічного обслуговування, систематичних профілактичних оглядів, планово-попереджувальних ремонтів та інших заходів з підтримки всього виробничого циклу в працездатному стані. Від рівня організації виробничого обслуговування багато в чому залежить ефективність використання технічного потенціалу (основних засобів) промислового призначення. Водночас, як правило, щозмінні технічні огляди за технікою і обладнанням виконуються самими працівниками. Складні операції періодичних технічних обслуговувань проводяться майстрами-наладчиками, а роботи по усуненню технічних несправностей і нескладний ремонт машин, обладнання здійснюються ремонтними ланками. Тож чітке і раціональне виробниче обслуговування робочого місця — важливий елемент вдосконалення організації праці.

Велике значення для дотримання трудового ритму кожного виконавця роботи має раціональне організаційне обслуговування робочого місця. Це складання робочих планів, часових графіків та маршрутів своєчасне забезпечення завданнями і в обов'язковому порядку комп'ютерною технікою та засобами зв'язку. Створення оптимальних умов праці певною мірою залежить від планування робочого місця, робочої зони, що дозволяє в ряді випадків усунути зайві рухи, замінити нераціональні більш раціональними, виключити непотрібні переміщення в робочий час, а в кінцевому рахунку — забезпечити економію витрат праці та підвищення його продуктивності. Якщо мова йде про стаціонарні роботи, то це досягається розташуванням в безпосередній близькості від виконавця необхідного інструменту, матеріалів і т.п., причому вони повинні розташовуватися в спеціально призначених для цього місцях.

Основний принцип планування робочого місця полягає в тому, що все необхідне для нормального трудового процесу (наприклад, апаратура та інвентар в тваринницьких приміщеннях, набір інструменту на тракторі або автомашині і т.п.) має перебувати в межах зони найбільш легкої досяжності, зберігатися в певному місці і в строго встановленому порядку.

Особливо важлива раціональність робочої зони при мобільних процесах. Так, значна економія може бути досягнута в тому випадку, якщо посадковий матеріал, тара і т.п. будуть своєчасно розташовані по ходу руху виконавців з тим, щоб уникнути зайвих переміщень під час праці. До початку виконання операцій слід так спланувати робочу зону, щоб людині не дово-

дилося протягом робочого дня переходити з дільниці на дільницю, від одного виробничого об'єкта до іншого. У робочій зоні, як правило, повинна забезпечуватися робота виконавця протягом усього робочого дня.

У раціональній організації праці велику роль грає санітарно-гігієнічне обслуговування робочого місця та робочої зони. Це обладнання умивальників, душових, роздягалень і сушарок, приміщень для прийому їжі та відпочинку, забезпечення спецодягом і інше. Водночас враховують і статеві-віковий склад працівників: зважаючи на повні психофізіологічні відмінності жінок, які більш гостро реагують на санітарно-гігієнічні умови праці, ніж чоловіки. Несприятливі в цьому відношенні умови для виробничої діяльності не тільки знижують у жінок інтерес до праці, а й є однією з причин передчасної їх стомлюваності, що позначається на продуктивності праці.

В організації праці велике значення має естетика виробничого середовища (інтер'єр робочого місця, раціональне забезпечення техніки, обладнання, приміщень), а також культура праці (порядок і чистота на робочому місці, відсутність захащеності проходів, проїздів). Фахівці з виробничої естетики рекомендують в приміщеннях пов'язаних з переробкою сільськогосподарської сировини фарбувати стіни в білий або салатний колір, а обладнання в світло-блакитний або світло-зелений. Водночас доцільно ті вузли машин, зіткнення з якими пов'язано з небезпекою для працівника, фарбувати в яскраві тони (червоний, оранжевий).

Кожен елемент культури праці в кінцевому рахунку позначається на створенні оптимальних умов для діяльності як окремого працівника, так і всього персоналу, робить їх більш привабливими, сприяє забезпеченню стійкої працездатності і підвищенню ефективності використання потенціалу агропромислового підприємства. В організації праці на робочих місцях особливого значення набуває правильне розміщення кадрового персоналу. Зокрема важливо правильно розмістити працівників при групових роботах щоб кожен відповідав за доручені функції. Це дозволяє синхронізувати трудові функції і тим самим досягати більш високого рівня продуктивності праці, а отже, і ефективності використання потенціалу агропромислового підприємства.

Важливим є і відповідність працівників трудовим процесам, що виконуються. Справа в тім, що кожен за своїм кваліфікаційним рівнем може бути виконавцем тих чи інших видів робіт

і професійна майстерність грає важливу роль у досягненні високої продуктивності праці. Отже, виконання того чи іншого виду трудової діяльності може бути доручено тільки працівнику володіючому відповідною кваліфікацією. Втім, це не відноситься до тих ручних робіт які спостерігаємо в сільському господарстві.

Організація праці на робочому місці припускає шляхом хронометражних спостережень виявлення і відбір оптимального темпу і ритму для виконання цього виду робіт, з тим щоб потім їх зробити надбанням всіх виконавців. Така задача дозволяє встановити нормативи та дещо спрощується на робочих місцях, де заданий ритм праці (наприклад, поточна лінія задля промислової переробки агросировини чи механізований обробіток ґрунту). Але це не виключає її вирішення і на фізичних роботах із вільним темпом і ритмом праці (наприклад, для ручного збирання овочів, фруктів). Організація праці на робочому місці передбачає раціоналізацію прийомів, які засновані на ретельному відборі найбільш прогресивних із них, усуненні додаткових і зайвих рухів та дій, навчання передовим методам, всіх працівників, які виконують ці операції. Таким чином, всебічна творча розробка основних заходів щодо удосконалення організації праці на робочому місці — неодмінна умова зростання ефективності виробництва та раціонального використання потенціалу підприємства.

ВИСНОВКИ

Ефективне використання потенціалу підприємств агропромислового виробництва в значній мірі залежить від організації праці на робочих місцях. Організація робочого місця — це одна із головних ланок створення підґрунтя для економічного розвитку підприємства. Тому власнику підприємства через систему організаційно-економічних заходів слід націлюватись на розробку і впровадження науково-обґрунтованих методів і прийомів праці, покращувати обслуговування робочого місця та забезпечувати його культуру. Найефективніше використання технічного і біологічного потенціалу та трудових ресурсів як факторів виробництва на робочому місці потребує дотримання санітарно-гігієнічних, естетичних, соціальних і фізіологічних чинників, що впливають на працездатність працівника та передбачає систематичну раціоналізацію робочого місця, оснащення його устаткуванням та інвентарем, створення безпечних і комфортних умов праці.

Література:

1. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. К.: Знання, 2006. 559 с.
2. Данюк В.М. Організація праці менеджера. К.: КНЕУ, 2006. 267 с.
3. Фільштейн Л.М., Малаховський Ю.В. Економіка праці в машинобудівному комплексі: навч.-метод. видання. Кіровоград. 2004. с. 272.
4. Пашуто В.С. Организация и нормирование труда на предприятии. М. Новое знание. 2001. 200 с.
5. Білоконенко В.І. Організація праці: конспект лекцій. Х.: Вид. ХНЕУ, 2004. 136 с.
6. Виноградський М.Д., Шканова О.М. Організація праці менеджера: навч. посібник. К. Кондор. 2002. 518 с.
7. Уманська В.Г., Школьна ДР. Особливості організації контролю та нормування праці в умовах ринкової економіки. Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. Вип. 9. 2017. С. 935—939.
8. Федотова Т.А., Колеченко Д.О. Ефективна організація робочих місць на підприємствах. Глобальні та поточні проблеми економіки Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Вип. 10. 2016. С. 716—719.
9. Десслер Г. Управление персоналом: учебное пособие. Пер с англ. Под ред. Ю.В. Шленова. М.: БИНОМ, 1997. С. 226—249.
10. Посилкіна О.В., Братішко Ю.С., Кубасова Г.В. Управління персоналом: навч. посібник для студентів економічних спеціальностей вищих методичних та навчальних закладів. Харків. Вид-во НФАУ, 2015. 517 с.

References:

1. Hrishnova, O.A. (2006), Ekonomika pratsi ta sotsial'no-trudovi vidnosyny [Labor economics and social-labor relations], Znannya, Kyiv, Ukraine.
2. Danyuk, V.M. (2006), Orhanizatsiya pratsi menedzhera [Organization of work of the manager], KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Fil'shteyn, L.M. and Malakhovs'kyu, Yu.V. (2004), Ekonomika pratsi v mashynobudivnomu kompleksi [Labor economics in the machine-building complex], Kirovohrad, Ukraine.
4. Pashuto, V.S. (2001), Orhanyzatsyya y normyrovanye truda na predpryyatyy [Organization and normalization of work at the enterprise], Novoe znanye, Moscow, Russia.
5. Bilokonenko, V.I. (2004), Orhanizatsiya pratsi [Organization of work], Vyd. KHNEU, Kharkiv, Ukraine.
6. Vynohrads'kyu, M.D. and Shkanova, O.M. (2002), Orhanizatsiya pratsi menedzhera [Orga-

nization of work of the manager], Kondor, Kyiv, Ukraine.

7. Umans'ka, V.H. and Shkol'na, DR. (2017), "Features of the organization of control and regulation of labor in a market economy", Ekonomika i suspil'stvo. Mukachivs'kyi derzhavnyi universytet, vol. 9, pp. 935—939.

8. Fedotova, T.A. and Kolehchenko, D.O. (2016), "Effective organization of workplaces in enterprises", Hlobal'ni ta potochni problemy ekonomiky Mykolayivs'kyi natsional'nyy universytet imenni V.O. Sukhomlyns'koho, vol. 10, pp. 716—719.

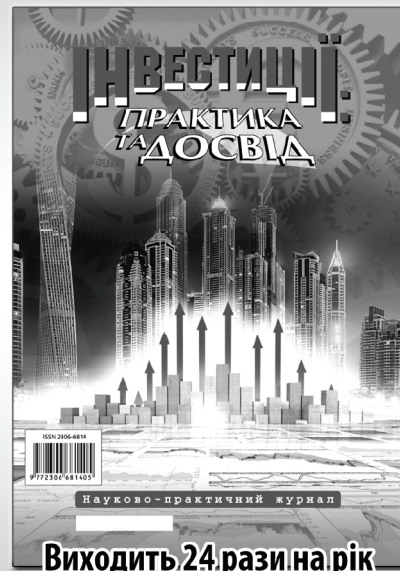
9. Dessler, H. (1997), Upravlenye personalom [Personnel management], BYNOM, Moscow, Russia.

10. Posylkina, O.V. Bratishko, YU.S. and Kubasova, H.V. (2015). Upravlinnya personalom [Personnel management], Vyd-vo NFAU, Kharkiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2019 р.

ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

www.investplan.com.ua

Передплатний індекс: 23892

**Видання включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІКИ
та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**